

Teoria i pràctica en la medicina medieval

per Thomas F. Glick

La medicina, tal i com la coneixem avui, és una activitat altament normativa. Els metges es formen segons un cànon normatiu de coneixement mèdic; se'ls adjudica una funció ben definida per la societat ambient; i l'estat els autoritza a complir aquestes funcions sobre la base de la seva educació mèdica. No sempre ha estat així. Hi havia un temps en què la pràctica mèdica no era necessària, i l'estat no autoritzava els practicants de la medicina.

¿Com es produí la transició entre el període en què la pràctica dels metges no es definia de manera normativa i aquell en què la societat es formà una imatge consensual del que hauria d'ésser la medicina i autoritzà els que la practicaven per fer valer aquesta imatge? Aquesta és la qüestió que es planteja Michael McVaugh, i cerca la resposta basant-se en la seva investigació sobre la pràctica de la medicina a la Corona d'Aragó entre el 1285 i el 1335.

Per saber-ne més sobre la seva recerca vaig anar a Birch Isle, Maine, on McVaugh, professor de Història de la Ciència a la Universitat de Carolina del Nord, té la seva residència d'estiu. Té 44 anys, comença a tenir cabells blancs i parla amb veu sonora de baríton, i és ben normal, puix que tant ell com la seva esposa Júlia mostren orgullosos el carnet de cantaire de l'Orfeó Català. McVaugh coneix bé Catalunya, ja que passà onze mesos a Barcelona amb una Beca de la Guggenheim Memorial Foundation de Nova York el 1981-82; posteriorment amplia la seva recerca als arxius de València l'estiu de 1983.

McVaugh em digué que el seu estudi, que ben aviat es publicaria, té en compte la transició entre els segles XIII i XIV per una sèrie de raons. En primer lloc, es sentí atret per aquest període degut al seu interès per Arnau de Vila-

nova (m. 1311), el tractat del qual, *Aphorismi de Grandibus*, ha editat recentment. En segon lloc, volia, com ja he indicat, estudiar un període en què les normes que regien la pràctica mèdica estaven subjectes a canvis constants. Fins

els anys 1330 no hi hagué a la Corona d'Aragó llicències mèdiques. En darrer lloc, perquè l'intrigava l'afirmació de Rubió i Lluch en el sentit que la medicina era la passió de Jaume II. Si això era cert, els documents reials ben segur re-

fig. 1
"... hi ha molts casos en que als metges també se'ls anomena cirujants indiscriminadament"

velarien moltes coses sobre la pràctica de la medicina a la Catalunya medieval. Precisament, el llibre de McVaugh comença amb una extensa anàlisi de la història mèdica de Jaume, la seva esposa i els seus deu fills, basada en documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el qual és tan ric que permet reconstruir l'història de malalties complet d'una família medieval. Evidentment, la família de Jaume no n'era una d'ordinària, no només perquè era reial sinó perquè el rei sabia més de medicina que la majoria dels seglars. Amb tot, segons McVaugh, eren susceptibles a les malalties més corrents i, així, l'abundant documentació de la família del rei aclareix també problemes mèdics usuals.

Jaume II mantingué una estreta relació amb els metges. Els escrivia continuament sobre la salut de la seva família i altres membres de la cort. Era, en certa mesura, un hipocondríac, la qual cosa explica la seva obsessió per la medicina però, per altra banda, creia que la teoria mèdica d'aquell moment era efectiva i procu-

rava estar ben informat dels darrers avenços. McVaugh remarca que Jaume II fou una de les primeres figures públiques que cregué que un bon metge era aquell que havia rebut una educació sobre teoria mèdica. Hom observa en l'actitud del rei un canvi en la concepció pública de la medicina, que era una condició prèvia necessària per a l'acceptació social de la professionalització de la pràctica mèdica.

Durant el seu any a Barcelona, McVaugh identifica aproximadament 700 practicants de la medicina en aquest període de cinquanta anys, que es repartien en quatre categories: metges, cirurgians, barbers i especiers (boticaris). Els límits entre els grups encara estaven subjectes a canvis constants i hi ha molts casos en què als metges també se'ls a canvis constants i hi ha molts casos en què als metges també se'ls anomena cirurgians, indiscriminadament. La seva mostra incloïa 35 valencians, però posteriorment a València pogué identificar un total de 190 metges en aquell regne.

Per tant, ell calcula que la seva mostra original deu representar uns 3.500 practicants de la medicina a tota la Corona durant aquest període de mig segle. Els documents de l'A.C.A. suggereixen que la meitat de la població mèdica era jueva. Però la documentació valenciana revela una representació jueva de només un deu per cent. Els documents de l'A.C.C. són reials i els valencians d'una naturalesa més local; pot ésser que els metges jueus que hi havia defugissin les corts cristianes, per la qual cosa no apareixen en aquest tipus de documentació. McVaugh trobà que els cristians consultaven regularment metges jueus, la qual cosa era contrària a la llei, i que els pacients jueus també tenien metges cristians.

La gent medieval estava més interessada en la reputació dels seus metges que no pas en llur religió. ¿I qui era doncs un "bon" metge? Si, com assenyala McVaugh, el noranta per cent de les malalties són autocontrolables, un bon metge a l'edat mitjana era aquell que tenia una bona re-

putació, algú en qui la gent tenia confiança. Aquest tipus de persona deu haver estat algú que aconseguí "bons" resultats sobre una base totalment empírica; però cada vegada més, i sobretot en el període esmentat, un bon metge era aquell qui havia estat educat en la teoria mèdica. Quan aquest punt de vista esdevingué prou estès, llavors l'estat intervingué i autoritzà els metges precisament sobre la base de llur coneixement de teoria mèdica. En altres paraules, tot això requeri la professionalització de la pràctica mèdica.

Thomas F. Glick

